

Meclis Denetim Yollarından Dilekçe Komisyonu

Kadir Aktaş*

Komisyon Çalışmalarının Niteliği

Dilekçe Komisyonu aracılığıyla yapılan çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisine doğrudan ulaşan talep ve şikayet konularının önce Meclisin kendi üyelerinden müteşekkil bir komisyonu marifetiyle incelenmesi, alınan kararların muhatap idareler tarafından uygulanmasının gözetilmesi ve gerekli görülen başvuruların Genel Kurulda görüşülerek bir karara bağlanması faaliyetini içerir.

Dilekçe Komisyonunca yapılan denetim; soru, gensoru, Meclis araştırması ve genel görüşme gibi siyasi denetim faaliyetinin bir türü olarak düşünülebilir. Meclis, yasa yapma organları aracılığıyla vazettiği ve bağlayıcı olan kuralların (kanunların) doğru uygulanmasını, bizzat kendisi gözetmekte, yaptığı denetimle koymuş olduğu kuralların arkasında durduğunu göstermektedir.

Ülkemizde kuralların kendisinden çok doğru uygulanmasında sorunlar yaşandığı düşünülürse, uygulamadaki hukuka aykırılıkları ortaya çıkarmaya talipli Dilekçe Komisyonunun önemi ortaya çıkmaktadır.

Başka bir açıdan bakıldığında zaman, Komisyonun çalışmaları Meclis'in diğer denetim faaliyetlerini içerisinde barındıran bir yapıda olduğu söylenebilir. *Meclis araştırmasında* olduğu gibi -dilekçeler vasıtasıyla ele alınan- bir konu Meclis'in bir komisyonu marifetiyle araştırılmakta ve o konu hakkında Meclis'in bilgi edinmesi sağlanmakta; sorular sormak suretiyle idarenin yaptığı işlemler sorgulanmakta; Komisyon gerekli görürse Meclis Genel Kuruluna konuyu intikal ettirmekte ve konu *genel görüşme* açılması usulünde Genel Kurulda görüşülüp, karara bağlanmaktadır.

Türk Parlamento Tarihindeki Yeri

Dilekçe Komisyonu çalışmalarını arzuhal ve istida encümeni adları altında 1876 Meclis-i Mebusan'ndan¹ itibaren görmekteyiz.

1908 Meclis-i Mebusan'nda idarenin Meclis'in vazettiği kurallara aykırı işlemi sonucu oluşan -bir vatandaşın bile- mağduriyetinin Meclis tarafından giderilmemesinin Meclis'in meşruluğuna dolayısıyla meşruti yönetime zarar vereceği mülahazasıyla, dilekçe konularının ele alındığı görülmektedir. Bu anlayışla, nâzırların Meclis-i Mebusan'da sorguya çekildiği hatta görüşmeler sırasında ilgili nâzırın düşürülmesi yönünde önergelerin verildiği uygulamada görülmüştür.²

1924 Anayasası döneminde Dilekçe Komisyonunun istikrarlı çalıştığı, aldığı kararların idari makamlar tarafından bağlayıcı kabul edilerek uygulandığı Meclis tutanaklarından anlaşılmaktadır. Hatta 1939 tarihli TBMM'nin 1132 numaralı kararıyla, Arzuhal Encümeni kararlarının bağlayıcı olduğu anlamına gelecek yasama yorumunda bulunulmuştur. Yine, bu dönemde Meclis Genel Kurulunda görüşülen dilekçe konularına ilişkin kararların Meclis Kararı olarak hem Kanunlar Dergisinde hem de Resmi Gazetede yayımlandığı görülmektedir.

1960 Anayasası döneminde güçler ayrılığı sisteminin benimsendiği ve Dilekçe Komisyonunun kararlarının yürütme yetkisine müdahale anlamına geleceği gibi mülahazalarla Komisyonun kararlarının bağlayıcı nitelik taşımayacağı düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Hatta, 1960 Anayasası döneminde kanunlaşan ve Dilekçe Komisyonunun çalışma usul ve esaslarını düzenleyen '140 sayılı *Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Dilekçe İle Başvuruları ve Dilekçelerinin İncelenmesi İle Karara Bağlanmasının Düzenlemesine Dair Kanunun*' gerekçesinde bu durum sarahaten belirtilmiştir. Buna rağmen bu Anayasa döneminde, Komisyonunun uygulamadaki aksaklıkları Cumhuriyet Senatosuna ve Millet Meclisine taşıdığı

* Kadir Aktaş
Yasama Uzmanı-
Kanunlar ve Kararlar
Müdürlüğü

